

104830

Startskudd for jubileum og ny Hamsun-debatt

Er det ikke på tide å trekke Hamsun inn i det gode selskap.

Feie av ham lands-
svikstemplet og god-
kjenne ham som den
fantastiske forfatter
han er?

TONE MYKLEBOST

I dag går startskuddet for Den norske Forfatterforenings 100-årsjubileum. Massevis av spennende litterære arrangementer tilbys et bokelskende publikum hele uken fra morgen til kveld, hovedsakelig på Grand Hotel.

I haugen av perler finner vi programpunktet som handler om forfatteren Knut Hamsun. «Er det ikke snart på tide at nordmenn reverderer sitt syn på Hamsun?» lyder det, og vil nok vekke til live mange motstridende følelser hos folk. Tre forfattere skal i morgen innlede til ny debatt om Hamsun; islandske Einar Ká rason, engelske

Robert Ferguson og vår egen Ebba Haslund.

Men hvorfor en islending som innleder. Kan han ha noe forhold til Hamsun?

En av søylene

– Hvorfor ikke? svarer Einar Ká rason, som er en av Islands mest kjente forfattere i dag, og en meget lest «storyteller». – Hamsun har jo skrevet verdenslitteratur, og mennesker over hele verden har et forhold til ham. Han har alltid vært en av de forfattere jeg har beundret mest. Han er et av geniene, en av søylene i litteraturhistorien. Det er viktig at en forfatter har en historie – Hamsun er så fantastisk at han ikke engang trenger det. Han kunne skape liv av bare luft. Man slutter aldri å undres over hvordan han fikk det til. Hvis vi sammenligner ham med andre europeiske forfattere i hans samtid, er det ingen som overgår ham.

Hamsun har alltid vært utrolig populær hos islendingene, og det finnes knapt en på øya som ikke kan si tere den norske forfatteren. Bøkene ble tidlig oversatt,

og alt det viktigste fra Hamsuns forfatterskap finnes på islandsk. – Oversettelsene er fantastisk gode, faktisk blant de beste oversettelser vi har. Hovedverkene er oversatt av Jón Sigurdsson fra Kaldadarnesi som var kontorsjef på Altinget. Laxness kalte ham doktor og mester av det islandske språk, forteller Ká rason.

– Hamsun har hatt stor påvirkning på islandsk litteratur. Den lille islandske intelligentsiaen var i århundrets første tiår tilhengere av lignende ideologi. De ble på Island kalt hamsunister og var meget reaksjonære. Men så fikk vi Laxness-generasjonen som opponerte mot dem. Hele sitt liv har Halldór Laxness slåss mot Hamsun. Han dyrket ham i 20-årsalderen, men vendte seg så bort av ideologiske og politiske grunner. Laxness beundret Hamsuns genialitet, men foraktet at han brukte sine evner til å uttrykke så mye han mente var menneskeforakt. Laxness' roman «Frie menn» var et svar til Hamsuns «Markens grøde». Hamsuns dårlige rykte i Norge er urettferdig, me-

TIDSSPØRSMÅL: Den islandske forfatteren Einar Ká rason mener det bare er et tidsspørsmål før nordmenn ser objektivt på Hamsun.

Foto: JOHN MYHRE

ner Ká rason. – Det må bare være et tidsspørsmål før folk begynner å se saken objektivt og forstå hva som egentlig skjedde.

– Bitterheten og hatet mot Hamsun etter krigen var naturlig, og så stort at folk ikke syntes de behøvde se ham objektivt. Fordi de ikke trengte bak overflaten, så de ham bare som nazis-

ten og landssviker. De så bilder av ham hvor han hygget seg med Terboven. Folk trodde de var gode venner og ble naturlig nok bitre. Men vi vet nå at Hamsun og Terboven avskydde hverandre. Hamsuns reise til Hitler i 1943 viser hvordan Hamsun misforsto alt; verden, krigen. Han trodde han bare kunne reise til Hitler og for-

handle, og på den måten frelse landet. Han var som en islandsk bonde i vikingtiden som dro over havet til kongen ...

Hamsuns store feil var at det var nye tider. Han var ikke ondsinnet, men hele hans ideologi var basert på det nittende århundrets tankegang. Han var ikke i stand til å forstå det nye i

en politisk bevegelse som nazismen.

Når Einar Ká rason nå er en av tre som innleder til ny debatt om Knut Hamsun, understreker han at han slett ikke er kommet for å moralisere. Han vil bare presentere sitt syn på forfatteren og vise hvor mye han har betydd for ham.

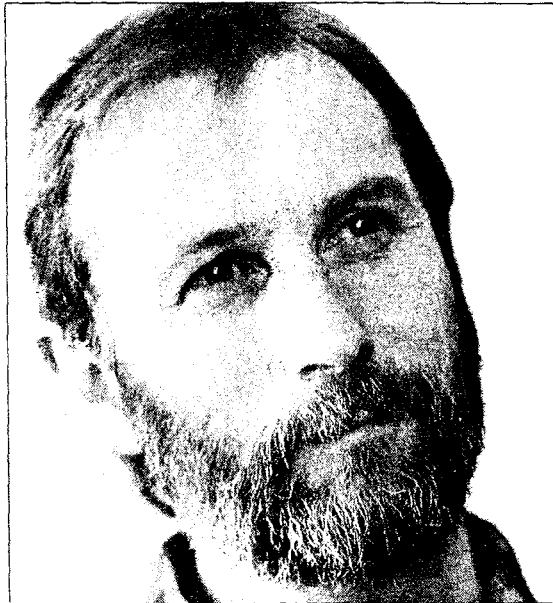
- Bra han ennå provoserer

— Hamsun er fremdeles et provoserende fremmedelement i det norske samfunn, og det er synd om han blir ufarliggjort med en byste.

Sier engelske Robert Ferguson som i 1988 utga biografien «Gåten om Knut Hamsun» på norsk, og i morgen deltar i debatten om ham.

Helt siden tenårene, har Hamsun betydd noe helt spesielt for Ferguson. Ja, faktisk forandret livet hans til det bedre. Han ble som lamslått av «Mysterier», «Sult» og «Pan» og bøkene ga trøst i vanskelige stunder. Som utlending bosatt i Norge, er det interessant å se nordmenns forhold til Hamsun utenfra. Når Hamsun nå tas opp til debatt, er Ferguson redd den kan utarte seg til å bli et spørsmål om hvorvidt Hamsun skal få et monument eller ei.

— For meg betyr det ingenting. Men selvfølgelig kunne det som utlending være herlig å stå på en Hamsuns plass og tenke: så fantastisk at et og samme folk dømmer mannen som landssviker og så opphøyer ham som forfatter. At det han har bidratt med, veier tyngre enn den skade han eventuelt har gjort, sier Ferguson. — Men Hamsun selv var ikke interessert i byster og plasser, kalte det

DEBATTANT: Engelske Robert Ferguson har siden tenårene vært brennende opptatt av Knut Hamsun. Foto: BRYNJYLV AARTUN

bare minnegalskap. Jeg har dessuten forståelse for dem som reagerer mot et slikt monument, særlig eldre som har opplevd krigen.

Et monument kan dessuten være ytterst farlig. Hamsun kan bli fullstendig ufarliggjort med en byste. Når man reiser statuer, blir personene omgjort til

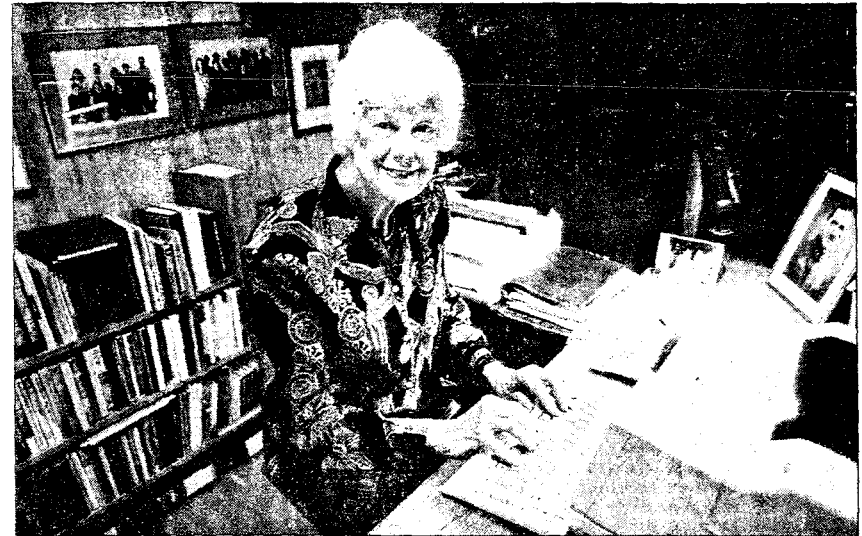
historie, fortid — gamle grønne gubber! Man er stolt av dem, men de har ikke lenger kraft.

Ferguson mener Hamsun fremdeles er et provoserende element i norsk samfunn. Det er viktig at folk ikke tror de forstår et komplisert menneske altfor godt. Hamsun vrimler

av gåter — og er trim for hodet. Viktigst av alt er at han ikke blir ufarliggjort ved å bli godkjent av dem som egentlig ikke liker ham. — Det er bra han ennå provoserer. Sunt. Altfor få kan det. Men jeg tviler på om noen tør si han ikke er en meget stor forfatter

Egne teorier om Hamsun som dikterhøvding, har Ferguson også. Begrepet begynte med Wergeland og gikk i arv til Bjørnson. Da alle de fire kjente dikterhøvdinger ble borte i løpet av fem år, var man på desperat jakt etter en ny — og valget falt på Hamsun. Det var dømt til å mislykkes. Han var en moderne mann som gjennomskuet rollespillet. Så på dikteren som en vagabond som gjør hva han vil, ikke et talerør for folket. Men for å behage seg selv og andre prøvde han likevel å leve opp til rollen.

Nordmenn gjorde den feil at de satte ham på piedestall. Det var nødt til å gå galt. Som stor dikter uttalte han seg om store saker, men var ikke skapt for rollen. Det oppsto i ham voldsom spenning mellom det private han var av natur, og det offentlige han ikke greide. Likevel prøvde han å leve opp til Bjørnson som han beundret enormt.

LESES: Ebba Haslund mener Hamsun leses mer enn noensinne.

Foto: ROLF ØHMAN

- Må ikke rehabiliteres

— Jeg skjønner ikke problemstillingen, sier Ebba Haslund som er en av de tre debattantene. — Hamsun har da alltid vært lest, og leses nå mere enn noensinne. Det er fordi det i dag fokuseres mye på det språklige. Men slikt går i bølgedaler; noen ganger er vi opptatt av det etiske, andre ganger det språklige, sier Ebba Haslund, som mener Hamsun ikke trenger noen rehabilitering.

— Mannen var en landssviker, og dem skal man da ikke rehabiliterer. Jeg opplevde ham under krigen; hans sjikane av hjemmefronten og hvordan han med stor glød forfektet nasjonalsosialismens sak. Det er en myte at Hamsun reiste til Hitler for å tale Norges sak og fjerne Terboven. Han ville ha Terboven fjernet til fordel for Quising. For oss dengang var det mye verre å finne oss i å bli

administrert av en norsk landssviker enn en tysk rikskommissar.

Nazismen var en umenneskelig ideologi med rasisme som kjernepunkt. Hamsun var nazist, og idag nasjonalismen er på fremmarsj, synes jeg det er farlig at han skal rehabiliteres.

